

ROBB ANDREW YOUNG

Hezekiah in History and Tradition

Szerző: Robb Andrew Young
ISBN 978-90-04-21608-2
Kiadó: Leiden, Brill, 2012 (367 oldal)
Sorozat: Supplements to Vetus Testamentum 155

A 2011-ben befejezett doktori disszertációja átdolgozott változatában a szerző megkísérel képet adni a júdai király, Ezékiás személyéről, uralkodásáról és koráról úgy, hogy összehasonlíttja azokat a Biblián kívüli forrásokat, amelyeknek a fenti kérdések tárgyalásánál jelentőségük lehet az Ezékiásról szóló vagy rá vonatkozható bibliai szövegekkel.

Könyvének első része elsősorban Biblián kívüli forrásokat dolgoz fel, és a következő kérdésekkel foglalkozik: Ezékiás uralkodásának ideje és származása (1. fejezet; asszír-babiloni források vizsgálata), Júda királyságának kiterjedése és jelentősége a Kr. e. 8. század utolsó évtizedeiben és a Jeruzsálem-ellenes asszír katonai inváziók száma. Ezékiás uralkodásának idejét Samária és Jeruzsálem bukásához viszonyítva adja meg. Az előbbi Kr. e. 720-ra teszi, amivel kapcsolatban megállapítja, hogy az ostrom végén a főváros tényleges elfoglalása nem V. Salmaneszerhez, hanem II. Szargonhoz köthető, annak második hivatalban eltöltött évére (term of office = *palû*, vö. 13–17. old.), mert az elsőt elsősorban uralmának megszilárdítására kellett fordítania. Utal itt Young arra a nyolc felírra, amelyben maga Szargon is Samária elfoglalásával büszkélkedik (15–16. old.). A szerző Jeruzsálem esését Kr. e. 587-re teszi, és e két esemény

segítségével határozza meg Júda utolsó királyainak uralkodási éveit, ezek között Ezékiás első uralkodási évének Kr. e. 725-öt tekinti. Mivel a 2Kir 16,1 és 17,1 adatait nem lehet összehangolni azzal, amit a 2Kir 18 Ezékiásról mond, és mivel Áház esetében a trónra lépéséről szóló bibliai szövegben az anyakirálynő nevét nem olvassuk, Young feltételezi, hogy az utóbbi nemcsak testvére, hanem körülbelül 12 évig egyben társuralkodója is volt Jótámnak, valamint Ezékiás egyenes ági leszármazottja volt Áháznak.

A politikai és társadalmi helyzet lefestésekor a szerző törekszik arra, hogy jellemezze a király álláspontját az asszírokkal szemben, valamint Júda méretét és a főváros urbanizáltságának fokát főként olyan régészeti leletek segítségével, mint a Siloám-csatorna és az ún. *Imk* korszok (2. fejezet). Míg Ezékiás uralkodásának korai szakaszában részt vehetett asszírellenes lázadásokban, a Samária eleste (Kr. e. 720) és Szargon halála (Kr. e. 705) közötti időszakban erre nem került sor. Csúpn az utóbbi időpontot követően látott lehetőséget a felkelésre, Szanhérib uralmának idején, feltehetőleg abban az időszakban, amikor az utóbbi hatalmának megszilárdításán fáradozott. A Júda gazdaságában és társadalmában megmutatkozó változások és Jeruzsálem növekedése mögött – Young szerint – egyrészt a

Szanhérib elleni lázadás miatt várható asszír büntető hadjáratra való felkészülés intézkedéseit, másrészt pedig a Samária bukásának következményeként északról érkező menekültek áradatát kell sejtenuünk, amely a déli állam számára jelentős humanitárius kihívást jelentett.

A 3. fejezetben a Júda ellen Szanhérib vezetésével folytatott asszír hadműveletekre vonatkozó adatok kiértékelését követően Young megállapítja, hogy csupán egy ilyen invázió állapítható meg biztonságga, amely Kr. e. 701-re tehető, és ezt követően Szanhéribnek már nem volt ideje még egy második jeruzsálemi támadásra.

A könyv második részében a szerző a bibliai szövegek által Ezékiásnak tulajdonított kultuszreform kérdését vizsgálja, mind a Biblián kívüli régészeti, mind a 2 Királyokban található adatok elemzésével (4.

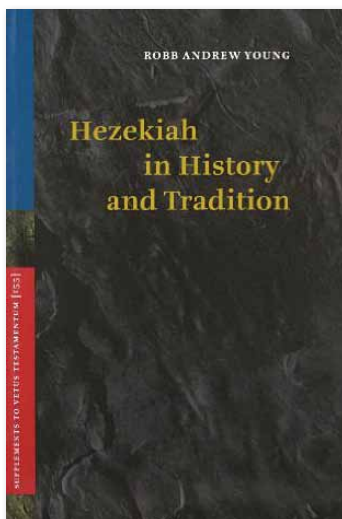
fejezet), mielőtt az Ezékiással foglalkozó, 2 Királyokban és Ézsaiásban lévő beszámolók egymáshoz való viszonyát (5. fejezet), valamint az Ézsaiás könyvében található messiási jövendöléseket (6. fejezet) vizsgálja. Utalva a reformmal, az azokról szóló versek eredetiségével foglalkozó különböző vélekedésekre, Young megvizsgálja az aradi, beérsebai és lákisi régészeti feltárások eredményeit. A Lákis szentélye datálását és kultikus helyként való megszűnését körülvevő bizonytalanságok miatt sem megerősíteni, sem kizárni nem lehet azt, hogy Ezékiás reformja állna az ara-

di és beérsebai szentélyek megszűnése mögött. A bibliai 2Kir 18,4-et irodalmi kohézióval rendelkező egységnek tekintti, a 18,22-t pedig a *rab sāqē* beszéde integráns részének (18,19–25), és egyiket sem a deuteronomisztikus szerkesztésnek. Tagadhatatlan, hogy a központi hatalom megerősítése politikai és gazdasági jelentőséggel bírt – érvel Young –, ezzel egyidejűleg azonban az uralkodó célja az is volt, hogy Jeruzsálemet a jahvizmus erős vallási központjává tegye az újra megteremtett egységes dávidi-salamoni királyságon belül. Ezért a politikai és vallási centralizációt különválasztani nem lehet és nem érdeemes.

A 2Kir 18,13–20,19 és Ézs 36–39 anyagával kapcsolatban Young arra a következtetésre jut, hogy a 2Kir 18,13–16 (Ezékiás adófizetése) eredetileg a 2 Királyok része volt, az ostromról szóló rész (2Kir 18,17–19,37/

Ézs 36,2–37,38) a bálványok, a maradék gondolata, valamint az Ézsaiásra jellemző irodalmi stílus és szókinccs nyomai miatt azonban eredetileg az ézsaiási körök munkája, és a 2 Királyokban csak másodlagos. A királyt rossz fényben feltüntető 2Kir 20 és Ézs 38–39 eredeti helyét a 2 Királyokban látja.

Az Ézs 8,23–9,6, 11,1–9 és 7 elemzése során megállapítja, hogy az első szakaszt Kr. e. 734–732 és 720 közé kell datálni, valamint, hogy a prófécia Ézsaiás messiási reménységét fejezi ki arra nézve, hogy a két királyságot egy olyan kegyes király egyesíti, mint Ezékiás. Az

Ézs 10,33–11,9 egysége mellett érvelve feltételezi Young, hogy a próféta ismét Ezékiást tartotta szem előtt a jövődőlésben. Az Immánuel-jövendöléssel kapcsolatosan hasonló a véleménye: a gyermek nem a prófétáé, hanem királyi utód, Áház gyermeke, Ezékiás, aki annak a manifesztációja, hogy „Isten velünk van” (187. old.).

A mű harmadik részében először a 2Krón 29–32 elemzését találjuk (7–8. fejezet). Ezen belül a szerző a következő kérdésekre keresi a választ: milyen források álltak a Krónikás rendelkezésére, és mennyire megbízhatóak az itt található elbeszélések – általában véve is – a fogás előtti Izrael és Júda történelmének eseményeire nézve. Young szerint a 2 Krónikák mögött felfedezhető források sokszínűek, némelyikük megfogalmazása időben közel áll az eseményekhez, amelyekről beszámol. Bár nyilvánvalóak a teológiai tendenciák abban, ahogyan a templom megtisztításának elbeszélését megszerkesztették a 29. fejezetben, ez nem jelenti azt, hogy e cselekmény nem lehetett Ezékiás reformjának része. Ezékiás és Jósias páskájának összehasonlítása a 30. és 35. fejezetben

több különbséget is felfed, amelyek arra engednek következtetni, hogy nem kell az előbbit az utóbbi visszavetítésének tekinteni, ezen belül Jósias páskájának leírása a 2 Krónikákban nem szolgált alapul Ezékiás páskája leírásának.

A könyv utolsó fejezetében (9. fejezet) Young Ezékiást második Dávidként/Salamonként mutatja be, megvizsgálja a róluk szóló vagy Ezékiást kettőjükhez hasonlító szakaszokat, és arra a következtetésre jut, hogy a Krónikákban látható, Ezékiást kedvezően vagy túlzottan pozitív színben feltüntető szakaszok eredete uralkodásának korában kerekendő, amelybe beleillik a Dávidhoz vagy Salamonhoz hasonlítható ideális uralkodóként való ábrázolása. Ezeket a jellemzéseket a Krónikás néha megváltoztatta, amelynek eredménye, hogy a király maga élő tanúsága annak az ígéretnek, hogy az Úr Sionnal és Messiásával van. Young szerint nem a 2 Királyok, hanem a 2 Krónikák őrzi hitelesebben a király történelmi alakját, azét a királyt, akiről a szerző így vélekedik: „the greatest king in the history of Israel” (293. old.).

Balla Ibolya